

ИВАНА НИКОЛИЋ
Народна библиотека Србије
ivana.nikolic@nb.rs

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ КРОЗ РАЗМЕНУ И ПЛАСМАН ПУБЛИКАЦИЈА У ИНОСТРАНЕ БИБЛИОТЕКЕ

САЖЕТАК | Рад се бави међународном сарадњом Народне библиотеке Србије у области размене и пласмана публикација у иностране библиотеке, славистичке центре, библиотеке Срба у региону и дијаспори, и културно-информативне центре наше земље. Представља саме почетке ове сарадње у првим годинама после Другог светског рата и њен вишедеценијски развој до данашњих дана, уз многоструко проширење на све већи број библиотека-сарадница, све разноврснију и бројнију библиотечко-информациону грађу, као и нове, бројне информационе услуге које се пружају иностраним сарадницима.

Данас се пласман публикација објављених у земљи одвија кроз три вида сарадње – размена публикација са више од 200 националних и универзитетских библиотека и библиотека академија наука, поклон публикација за око 80 славистичких центара при којима се изучавају српски језик, књижевност и култура, и поклон публикација за 33 библиотеке Срба у региону и дијаспори и два културна центра Србије у иностранству.

Кроз ову сарадњу Народна библиотека Србије обавља два, за нашу националну културу, веома важна задатка – континуираним и систематским пласманом публикација из издавачке продукције Србије изграђује и обогаћује колекције србистике у иностраним библиотекама и на тај начин презентира историју, науку, културу, уметност и стваралаштво нашега народа, и истовремено разменом са иностраним библиотекама попуњава своје фондове сербиком, значајним и стручним публикацијама из области хуманиоре објављеним у иностранству.

На овај начин Библиотека обавља својеврсну културну мисију и обезбеђује слободан проток информација и научних сазнања између наше земље и света.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | међународна размена публикација, иностране библиотеке, славистички центри, библиотеке Срба у региону и дијаспори, Народна библиотека Србије

ПРАВНА РЕГУЛАТИВА И ИСТОРИЈАТ МЕЂУНАРОДНЕ РАЗМЕНЕ ПУБЛИКАЦИЈА

Пратећи доношење правних прописа о библиотекарству у нашој земљи од средине XIX века до данашњих дана, наилазимо и на одредбе које помињу и регулишу размену публикација између домаћих и иностраних библиотека.

Основана 1832. године, Народна библиотека је заслугом Стојана Новаковића 1881. године добила Закон о Народној библиотеци и музеју, али тек Закон о Народној библиотеци¹ из 1901. године први пут помиње термин „замена“ и доноси прва правила о размени у члану 22:

„Дублети, који не би били потребни за ручну библиотеку у читаоници, а не би их било од интереса ни држати у Народној библиотеци... могу се продати или дати у замену за другу какву књигу. Тако исто могу се и друге књиге, мање знатне продати или заменити за друге знатније и Народној библиотеци потребније...“.

Мада ова одредба не прецизира ко су партнери Народне библиотеке у размени књига, може се узети као прво правно установљење размене.

Исте године донета су Правила о унутрашњем уређењу и реду у Народној библиотеци.² Овај правни акт је по свом садржају и обухватности био извор целокупног стручног библиотечког рада у Србији и примењивао се готово 60 година. У члану 42. као видови набавке помињу се само „службено“, „поклон“ и „купљено“, док размена, иако предвиђена Законом о Народној библиотеци, није установљена као вид набавке.

Размену као вид набавке помиње Уредба из 1949. године, којом је Библиографски институт ФНРЈ добио задатак „... да ради на организовању размене научне литературе са иностранством“.³

У Закону о библиотекама,⁴ из 1960. године о размени се говори на више места: – „... јавне библиотеке ... врше позајмицу и размену књига и другог библиотечког материјала са другим библиотекама и установама...“ (чл. 13).

Члан 45. овог Закона уређује облике набавке библиотечке грађе, међу којима је и размена: „Библиотечки фонд попуњава се и обнавља куповином, разменом,

¹ Драган Бараћ, *Право о библиотекарству у Србији* (Београд: Народна библиотека Србије, 1994), 140.

² Исто, 149.

³ „Уредба о оснивању и раду Библиографског института ФНРЈ“, *Службени листи ФНРЈ*, бр. 97, (1949): 1078.

⁴ Драган Бараћ, *Право о библиотекарству у Србији* (Београд: Народна библиотека Србије, 1994), 165.

примањем поклона и завештања, као и обавезним примерком који одређене библиотеке примају посебним прописима ... “.

Допуњен и пречишћен текст Закона о библиотекама⁵ донет је 1965. године и у њему се, у односу на дотадашње законе, најпотпуније регулише размена публикација.

Члан 12. овог Закона утврђује размену као облик набавке библиотечке грађе, а члан 20. регулише начин и услове обављања размене:

„Библиотеке могу вршити размену библиотечког материјала међусобно и са другим заинтересованим организацијама и органима.“

У Закону о библиотечној делатности СР Србије⁶ из 1977. године, размена је уређена чланом 22, којим се по први пут озваничава размена са иностранством:

„Организације које обављају библиотечку делатност могу вршити размену и позајмицу библиотечког материјала међусобно, са другим заинтересованим самоуправним организацијама, као и са библиотекама у иностранству.“

Чланом 39. први пут се посебно Народној библиотеци Србије даје могућност да „... организује и врши размену књига и другог библиотечког материјала који се чувају у већем броју примерака у циљу унапређивања библиотечке делатности.“

Закон о библиотечној делатности⁷ из 1994. године размену регулише само једним ставом члана 19:

„Библиотеке обављају размену и позајмицу књига и друге библиотечке грађе.“

За разлику од претходних, који су размену помињали као могућност у библиотечној сарадњи, овај закон први пут обавезује библиотеке на размену и позајмицу библиотечке грађе.

Др Мираш Кићовић, први историчар Народне библиотеке, 1838. годину сматра почетком успостављања сарадње Библиотеке са иностранством, јер је тада примила на поклон књиге од институција и појединаца из иностранства.

Србија је 1886. године била једна од осам потписница (Белгија, Бразилија, Шпанија, САД, Италија, Португалија, Швајцарска конфедерација и Србија) Конвенције за међународну измену званичних докумената и научних и књижевних публикација,⁸ а министарства одговорна за спровођење ове конвенције укључују Народну библиотеку у међународну размену.

⁵ „Закон о библиотекама (пречишћен текст)“, *Службени гласник СР Србије*, бр. 15 (1965): 329.

⁶ „Закон о библиотечној делатности“, *Службени гласник СР Србије*, бр. 47 (1977): 2373.

⁷ Драган Бараћ, *Коментар Закона о библиотечној делатности са прашећим пројисима* (Београд: Народна библиотека Србије, 1995).

⁸ „Конвенција за међународну измену званичних докумената и научних и књижевних публикација“, *Српске новине*, бр. 180 (1886).

Прва иностранна библиотека која је предложила размену Народној библиотеци била је Универзитетска библиотека из Упсале – 1890. године понудила је у редовну размену годишњаке Универзитета и докторске дисертације,⁹ али нема података да ли је ова размена заиста и успостављена.

Одсек размене у Народној библиотеци Србије формиран је 1947. године, а по др Мирашу Кићовићу, 1949. су послати први спискови књига за размену библиотекама у Совјетском Савезу, Пољској, Чехословачкој и Бугарској. Уследило је слање у размену књига које је тражила Академији наука у Братислави, а пољској националној библиотеци су послати преводи пољских писаца објављени после рата. Интензивнија размена је почела 1955. године и одвијала се са четрнаест библиотека из СССР-а, Бугарске, Мађарске, Румуније, Пољске и Чехословачке.

Током деценија које су уследиле, размена публикација се проширује не само на нове националне библиотеке, већ и на универзитетске и библиотеке академија наука. У периоду од 1973. до 1982. године, Народна библиотека је повећала број иностраних библиотека са којима остварује размену публикација на 230 библиотека из четрдесет земаља.¹⁰ Од осамдесетих година до данас, Библиотека сарадњу шири и на пласман публикација у славистичке центре и катедре за српски језик у свету, библиотеке Срба у региону и дијаспори, културно-информативне центре Југославије/Србије и преводиоце наше литературе у иностранству.

ВИДОВИ ПЛАСМАНА ПУБЛИКАЦИЈА У ИНОСТРАНСТВО

Народна библиотека Србије континуирано и систематски пласира публикације из домаће издавачке продукције у оквиру следећих видова сарадње:

- размена публикација са иностраним библиотекама;
- поклон публикација славистичким центрима и катедрама за српски језик;
- поклон публикација библиотекама Срба у региону и дијаспори, и културно-информативним центрима Југославије/Србије;
- поклон публикација преводиоцима српске литературе у иностранству.

⁹ Десанка Стаматовић, „Међународна сарадња Народне библиотеке Србије”, у *Сјоменица: 1832–1982* (Београд: Народна библиотека Србије, 1985), 215.

¹⁰ Исто.

Размена публикација са иностраним библиотекама се одвија у два смера:

1. слање публикација објављених у Србији у иностране библиотеке, ради изградње колекција србистике и презентације наше књижевности, историје, уметности, науке и културе у свету;

2. попуњавање фондова Народне библиотеке Србије у складу са њеном набавном политиком (сербика, балканика, славистика, стручна и референсна литература и капитална издања хуманиоре објављена у иностранству).

Народна библиотека Србије данас остварује размену публикација са преко 200 националних и универзитетских библиотека, и библиотека академија наука у свету. Размена публикација је готово увек била најзначајнији, почетни корак успостављања међународне сарадње Народне библиотеке Србије и иностраних библиотека, који је временом подстакао нове, многоструке видове сарадње.

Према избору иностраних библиотека Народна библиотека Србије набавља и шаље у размену публикације објављене у нашој земљи, а од иностраних библиотека за своје фондове добија публикације објављене у њиховим земљама, које су одабрали њени библиотекарски – водитељи колекција одређених земаља и говорних подручја. Размена је деценијама била најважнији и скоро једини начин да Народна библиотека Србије набави иностране публикације за свој фонд, јер куповина није била законски и буџетски предвиђена. Иностране публикације су стизале и поклоном, али непредвидивим темпом и бројем, без могућности да се на њих утиче избором у складу са начелима набавне политике Библиотеке. Куповина је најмлађи вид набавке иностраних публикација – средином осамдесетих година стручњаци Народне библиотеке Србије су бирали најновије иностране књиге на Сајму књига у Франкфурту и оне су се увозиле преко „Просвете“ и „Нолита“. Куповина је значајно активирана од 2004. године, када је, све до Закона о јавним набавкама, Библиотека куповала иностране публикације преко платне картице, директно и под најповољнијим условима од великих светских дистрибутера.

Кроз вишедеценијску размену публикација са водећим светским библиотекама изграђене су велике и значајне колекције србистике широм света, али и формиране и обogaћене фондови иностраних публикација наше националне библиотеке.

Изузетно је значајна и сарадња Народне библиотеке Србије са славистичким центрима и катедрама за српски језик, јер се кроз њу континуирано помаже учење српског језика и изучавање српске књижевности, историје и културе у свету. До 1992. године за славистичке центре се, у зависности од буџетских средстава, сваке године на Сајму књига куповало око педесет најзначајнијих нових издања из области нашег језика, књижевности, културе и референсне литературе, и

свим центрима се слао тај јединствен избор. Ова сарадња посебно је интензивирана од 1993. године, када и славистички центри добијају могућност самосталног избора књига из текуће издавачке продукције у нашој земљи, а које се купују и шаљу током целе године. На овај начин не само што је значајно повећан број послатих публикација, већ је и сваки славистички центар, према избору професора и лектора, добијао на поклон књиге неопходне за наставни и научни рад.

Данас Народна библиотека Србије сарађује са око 80 славистичких центара широм света.

Сарадњом са 33 библиотеке Срба у дијаспори и региону и два културно-информативна центра, Народна библиотека значајно доприноси очувању нашег језика, ћириличног писма, културе и традиције међу нашим људима који живе у иностранству. Поклоњене књиге из области наше књижевности, историје и културе, аудио-визуелна грађа са сликама и звуцима родног краја, уџбеници српског језика и књижевности за српске школе које делују при удружењима Срба или нашим црквама у иностранству, жива су и нераскидива веза са матицом.

По завршетку рата и формирању нових држава на територији некадашње Југославије, део српског народа остаје ван матичне државе и започиње оснивање или обнову рада својих културних и просветних удружења, која у свом саставу имају и библиотеке. Народна библиотека Србије своје активности у формирању и обogaћењу фондова библиотека Срба проширује и на регион.

До распада Југославије Библиотека је слала на поклон најзначајнија дела објављена у земљи у пет културно-информативних центара некадашње земље (Њујорк, Беч, Париз, Штутгарт и Цирих). Данас континуирано шаље књиге у Културни центар Републике Србије у Паризу и Културно-информативни центар Срба у Македонији „Спона“ у Скопљу.

До средине деведесетих година прошлог века Народна библиотека Србије је сарађивала и са тридесетак преводилаца наше литературе у свету. Преводилицима су слати каталози дела српске књижевности и референсне литературе објављене у текућој години, они су бирали књиге, Библиотека их је куповала и слала на поклон. Библиотека је пратила и помагала рад међународних Београдских преводилачких сусрета, и учесници, преводиоци српске литературе, имали су могућност да у добро снабдевеној књижари одаберу дела из српске књижевности, историје и културе, лексиконе, речнике и приручнике неопходне за преводилачки рад. Књиге су одмах носили са собом, а библиотека их је накнадно плаћала. Прво је недостатак финансијских средстава постепено гасио овај значајан подстрек превођењу наше литературе у свету, а сасвим га је онемогућио Закон о јавним набавкама.

ПРЕГЛЕД НАЧИНА НАБАВКЕ ПУБЛИКАЦИЈА ЗА ПЛАСМАН У ИНОСТРАНСТВО

- Два примерка из обавезног примерка;
- куповина публикација;
- издања Народне библиотеке Србије;
- сувишак поклона и иницирани наменски поклон;
- размена публикација са некомерцијалним издавачима.

Закон о обавезном примерку публикација („Сл. гласник РС“, бр. 52/2011 и 13/2016, чл. 11, тачка 4) од шест обавезних примерака, „два примерка прослеђује у размену, водећи рачуна о приоритету размене“. Термин „приоритет размене“ подразумева размену са Народном и универзитетском библиотеком Републике Српске у Бањалуци, која, као библиотека српског језичког и културног прослатора, добија селектован обавезни примерак. Из тог примерка се не шаљу само ефемерне публикације, оне локалног карактера, поновљена издања уџбеника и књижевни радови неафирмисаних аутора, тако да бањалучка библиотека добија све значајне публикације објављене у Србији. Други обавезни примерак користи се за слање у размену у све друге иностране библиотеке и славистичке центре, што ни приближно није довољно да би се реализовале на хиљаде дезидерата. Значајне и важне књиге и часописе тражи велики број библиотека и славистичких центара, те се они морају купити у већем броју примерака.

До ступања на снагу Закона о јавним набавкама („Сл. гласник РС“ бр. 124/12, 14/15, 68/15), књиге и периодика су се куповали директно од издавача, уз књижарски радат, са најкраћим временом испоруке и уз могућност одложеног плаћања док Библиотека не добије буџетска средства. Библиотека је била у могућности да публикације купује по најповољнијој цени и током целе године, и што је посебно важно, да у најкраћем року реализује дезидерате иностраних библиотека и пошаље тражену грађу. Као финансијски изузетно повољан период истичу се осамдесете године, када су куповину књига за иностране библиотеке издашно финансирани Министарство културе Србије и Републички завод за међународну научну, просветну, културну и техничку сарадњу Србије.

Куповина публикација јавном набавком довела је до бројних компликација у међународној размени и негативно се одразила на њено функционисање, обим и динамику. У зависности од висине буџетских средстава која за куповину књига и периодике додељује Министарство културе и информисања Републике

Србије и сопствених средстава која одваја Народна библиотека Србије, јавном набавком се за слање у иностранство годишње купује између четири и пет хиљада књига и исто толико бројева периодике (до Закона о јавним набавкама куповало се око 8000 књига).

Народна библиотека Србије има значајну издавачку продукцију која обухвата стручну библиотекарску литературу, дела из области археографије, библиографије, фототипска издања српских ћирилских рукописа, старе и ретке књиге и грађе из посебних фондова... Са многим иностраним библиотекама Народна библиотека Србије има договоре о аутоматској размени сопствених издања.

Библиотека сваке године од бројних институција и појединаца из земље и иностранства добија на поклон између 25.000 и 35.000 јединица библиотечно-информационе грађе. После провере у односу на сопствени фонд и његове попуне, вишак публикација користи се за међународну размену са иностраним библиотекама, поклон славистичким центрима и библиотекама Срба у региону и дијаспори, као и за размену и поклон библиотекама у земљи. У пракси се примењује и иницирање поклона публикација за слање у иностранство – библиотекари представе издавачима и ауторима важност пласмана публикација у иностранство и доставе им спискове библиотека у којима ће бити заступљена њихова издања, и на тај начин их мотивишу да поклоне своја издања.

Публикације за слање у иностранство се набављају и разменом са некомерцијалним издавачима – библиотекама, институтима, архивима и музејима. Изванредна стручна и научна издања некомерцијалних издавача, а која најчешће нису видљива на комерцијалном тржишту књиге, веома су тражена од иностраних библиотека. Разменом сопствених издања, дупликата и сувишака са око осамдесет институција науке и културе у земљи, Народна библиотека Србије овом иницираном разменом годишње набави између 2500 и 4000 публикација којима реализује дезидерате иностраних библиотека.

Обједињујући све поменуте начине набавке, Народна библиотека Србије на годишњем нивоу набави и иностраним библиотекама, славистичким центрима, библиотекама Срба у региону и дијаспори и културно-информативним центрима Србије пошаље између 25.000 и 35.000 публикација. За своје фондове разменом добија између пет и седам хиљада публикација годишње.

Поређења ради, од 1955. до 1960. године Народна библиотека је у размену послала 1021 књигу, 125 наслова часописа у 968 свезака и 12 наслова новина у 3919 бројева. У истом периоду од иностраних библиотека разменом је добила

853 књиге, 181 наслов часописа у 1919 бројева и 18 наслова новина у 2021 броју.¹¹

У периоду од 1970. до 1990. године Народна библиотека је у иностране библиотеке слала између три и седам хиљада публикација годишње, а од њих добијала од две до четири хиљаде.

Драматичан пад примљених публикација проузроковале су међународне санкције од 1992. до 1995. године (1992. примљено 3117 публикација, 1993. – 1047, а 1994. свега 270). Само две библиотеке, из Копенхагена и Брисела, обавестиле су Народну библиотеку Србије да су са жаљењем, одлуком надлежних институција, приморане да „замрзну“ сарадњу. Све друге нису прекидале сарадњу, али су због поштанског ограничења у својим земљама да пакети за Југославију не смеју бити тежи од 250 грама, практично биле онемогућене да шаљу књиге. Многе библиотеке су тада обавестиле Народну библиотеку Србије да ће депоновати публикације и послати их по укидању санкција. Неке су се, као Конгресна библиотека из Вашингтона, Национална библиотека Француске и Британска библиотека, у знак захвалности за континуирану сарадњу Народне библиотеке током санкција, по њиховом укидању посебно ангажовале да набаве сербику и друге пропуштене публикације.

За време међународних санкција, које се нису односиле на слање публикација из наше земље и њихов пријем у иностране библиотеке, Народна библиотека Србије је несметано слала публикације (1992. године послато је 7050 публикација, 1993. – 2733, а 1994. – 3841). Ограничење у броју послатих публикација тих година постављали су тешка финансијска ситуација у земљи и драстично смањен буџет за куповину књига и претплату периодике.

У време када је нашим научницима, уметницима и спортистима било забрањено учешће на међународним скуповима, још једном се показала немерљиво важна улога размене и пласмана домаћих публикација у иностранство – књиге и периодика које су из Народне библиотеке Србије послате у иностране библиотеке, славистичке центре и библиотеке Срба у дијаспори биле су тих година једини трајан мост културе и науке наше земље са светом.

Слична ситуација поновила се 1999. године, током бомбардовања Југославије од стране НАТО-а. Народна библиотека је, изузетном свешћу и напорима запослених, и у ратним околностима слала публикације у иностранство. Можда је најтачнију и најемотивнију реченицу која одражава сву суштину и важност слања домаћих публикација у иностранство изрекла колегиница из једне

¹¹ Мираш Кићовић, *Историја Народне библиотеке у Београду* (Београд: Народна библиотека Србије, 2016), 203.

америчке библиотеке. Када су јој током бомбаровања стигле пошиљке тражених књига и периодике, написала је: „Драге колеге, данас су нам стигле ваше пошиљке – не могу да верујем, ми вама шаљемо бомбе, а ви нама књиге“.

У последњој деценији, захваљујући успостављању сарадње са великим бројем нових библиотека, славистичких центара и библиотека Срба у региону и дијаспори, као и максималном активирању свих видова набавке публикација за слање у иностранство, дошло је до изузетног повећања послатих и примљених публикација. У 2016. години у иностранство је послато 26.025 књига и 10.981 број часописа, а разменом је примљено 7299 публикација за фонд националне библиотеке. Током 2017. послате су 22.232 књиге и 11.301 број часописа, а разменом је примљено 5636 публикација. У 2018. години Библиотека је послала 18.788 књига и 10.304 броја периодике, а разменом је добила 6.136 публикација.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА ПУБЛИКАЦИЈА, КРИТЕРИЈУМИ СЛАЊА И ИНФОРМАЦИОНЕ УСЛУГЕ

Од 1949. године, када је Народна библиотека послала прве спискове књига за размену иностраним библиотекама, овај начин презентације публикација се у различитим формама и обиму задржао до данашњих дана. Ови спискови су током времена мењали називе („List of Duplicates“, „The National Library’s Exchange Bulletin“...), а на њима су у скраћеном библиографском опису биле наведене публикације за размену из дупликата и сувишака Библиотеке. Од 1988. године уводе се тематски каталози – публикације расположиве за размену селекутују се по темама и према њима се израђују каталози посвећени значајним јубилејима и личностима наше историје и културе : „Два века Вука“, „Косово 1389–1989“, „Сеоба Срба 1690“, „Сећање на Иву Андрића 1892–1992“, „Српска историја и књижевност до XX века“, „Сећање на Милоша Црњанског 1893–1993“, „Српски језик и књижевност“... Иностране библиотеке су тако добијале не само штампане каталоге књига расположивих за размену, него и селективне библиографије на теме од изузетног значаја за нашу историју и културу, које су биле и богато илустроване репродукцијама везаним за текст.

Прелазак на рад на рачунарима, имплементација COBISS система 1989. године, формирање електронског каталога НБС и аутоматизација процеса рада, створили су могућности још свеобухватнијег и ажурнијег праћења целокупне издавачке продукције у земљи. Уместо куцања каталога на писаћој машини, почела је израда електронских The National Library Book Catalogues, који

се иностраним библиотекама и славистичким центрима шаљу четири до пет пута годишње, и на којима је презентирано три до четири хиљаде најзначајнијих издања објављених у текућој години. Континуирана и правовремена информација о новообјављеним публикацијама у нашој земљи од изузетног је значаја за иностране библиотеке, јер на основу ње бирају најактуелнија издања. Први годишњи број *The National Library Book Catalogues* увек је сачињен од књига из вишкова и дупликата, тј. од старијих издања која се више не могу наћи на књижарском тржишту, што иностраним библиотекама даје могућност да набаве публикације које су пропустиле у претходним деценијама. Иностране библиотеке, такође, могу послати дезидерате и за било коју публикацију која се не налази на каталозима Народне библиотеке Србије, а објављена је у нашој земљи.

Тематика публикација за које су заинтересоване иностране библиотеке, славистички центри, библиотеке Срба у региону и дијаспори и културно-информативни центри, увек има национални предзнак – наш језик и филологија, књижевност и историја, етнологија и етнографија, православље и историја наше цркве, уметност и стваралаштво, филозофија, социологија, право и политика, историја и култура других народа који живе у нашој земљи...

Осим поменутих, библиотеке при избору публикација могу имати и додатне критеријуме, везане за начела њихове набавне политике. Патриотику прикупљају националне библиотеке Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Македоније, Аустрије, Немачке, Пољске, Чешке, Словачке, Русије, Мађарске, Шпаније, Румуније, Индије, Кине, Јапана, Кореје... и она се, према утврђеним договорима, прати у домаћој издавачкој продукцији и аутоматски шаље у ове библиотеке.

Прате се и специфична интересовања иностраних библиотека и шаљу публикације које се баве тим темама. Посебна интересовања Британске библиотеке су српска средњовековна уметност, Србија у Првом светском рату, династије Обреновић и Карађорђевић, као и издаваштво Срба са Косова, за које су заинтересоване и *Slovanska knihovna* у Прагу и *The University of Pittsburgh*. Публикације које се баве позориштем и филмом у Србији и Југославији аутоматски се шаљу у славистичке центре у Лођу, Вроцлаву и Ополу, у Библиотеку „Андрићевог института“ у Вишеграду, као и на Сорбону, где је глумачки ансамбл студената изводио позоришне представе по текстовима југословенских драмских писаца, и где је 2003. године организован Међународни научни скуп „Драмски текст данас у Босни и Херцеговини, Хрватској, Србији и Црној Гори“.

Неке иностране библиотеке континуирано попуњавају своје фондове одређеним колекцијама и серијама које се објављују у нашој земљи, те се оне посебно прате и аутоматски шаљу по објављивању новог наслова или броја.

У неколико библиотека у свету публикације се шаљу према "blank order" принципу, што значи да су те библиотеке повериле стручњацима НБС да за њих самостално бирају и аутоматски шаљу књиге према профили њихових фондова и прецизно договореним областима.

У жељи да се колегама у иностранству помогне не само у попуњавању фондова, него и у њиховом што бољем коришћењу, реферална делатност се обавља и у Рефералном центру НБС, и у Одељењу селективне набавке. И у овом одељењу, које се првенствено бави пласманом публикација и попуњавањем свог фонда, врше се истраживања на упите иностраних корисника и дају информације везане за публикације објављене у Србији и Југославији, израђују се библиографије на задате теме из књижевности, историје, културе и политике Србије, екс-Југославије и Балкана. Ову врсту стручне помоћи инострани сарадници често траже – за научна истраживања, пројекте и изложбе, обележавања годишњица значајних личности и догађаја наше историје и културе у иностранству, при одржавању дана културе Србије у некој земљи, за припрему књижевних вечери поводом гостовања наших савремених писаца, при изради дипломских, магистарских и докторских теза... Неке од тема студентских и постдипломских истраживања биле су: феноменом турбо-фолка у Србији бавили су се у славистичком центру у Сеулу; лексику рецепата народних јела у Србији истраживали су студенти у Гањску, они су упоређивали и жаргон средњошколаца у свом граду и Београду... На Одсеку за словенске и источно-европске студије у Нотингему браћен је докторат о присутним и избрисаним сећањима на Јосипа Броза Тита на просторима екс-Југославије, а актуелни магистарски рад бави се тумачењима националне историје у уџбеницима југословенских република у периоду од Другог светског рата до деведесетих... Професори у славистичким центрима су носиоци или учесници пројеката својих центара или међународних пројеката, и за тај истраживачки рад добијају од Народне библиотеке Србије информациону помоћ, као и потребне публикације. Помињемо само неке од пројеката у којима је Библиотека помогла истраживањима, информацијама, поклоњеним публикацијама, скенираном грађом из својих фондова: „Стваралаштво српских списатељица на почетку XX века и родно читање српске књижевности“ у славистичком центру у Вроцлаву, „Први светски рат у српској књижевности“ у славистичком центру у Кијеву, „Српска проза у трансформацијским процесима на крају миленијума“ у славистичком центру у Халеу, „Семиотика писања историје/

повијести код Срба и Хрвата од 1945. године“ у славистичком центру у Кракову...

Сарадници из иностранства често моле за помоћ у остваривању контаката са институцијама науке и културе у земљи, те НБС и успостављањем ових веза доприноси ширењу међународне научне и културне сарадње.

У жељи да стално повећава број иностраних библиотека са којима сарађује, са циљем што интензивнијег и свеобухватнијег пласмана публикација у свет, Народна библиотека Србије тесно сарађује са бројним институцијама науке и културе у земљи.

Стална је сарадња између Народне библиотеке Србије, Библиотеке Матице српске и Библиотеке Српске академије наука и уметности у координацији пласмана публикација у иностране библиотеке.

Сарадња Народне библиотеке Србије са Министарством културе и информисања РС, Министарством спољних послова РС, Управом за сарадњу с дијаспором и Србима у региону, Међународним славистичким центром у Београду, Скупом слависта и Међународним научним састанком слависта у Вукове дане, обезбеђује сталан проток информација о иностраним библиотекама заинтересованим за размену публикација са српском националном библиотеком, о новоствореним славистичким центрима и новопостављеним лекторима, или потребама нових библиотека Срба у региону и дијаспори за литературом из земље.

ЗНАЧАЈ МЕЂУНАРОДНЕ РАЗМЕНЕ И ПЛАСМАНА ПУБЛИКАЦИЈА

Кроз међународну размену и пласман публикација Народна библиотека Србије обавља два, за нашу националну културу, веома важна задатка. Континуираним и систематским пласманом публикација из издавачке продукције Србије изграђује и обогађује колекције србистике у иностраним библиотекама и на тај начин презентира историју, науку, културу, уметност и стваралаштво наше земље. Истовремено, разменом са иностраним библиотекама попуњава своје фондове сербиком, значајним и стручним публикацијама из области хуманиоре објављеним у иностранству.

Континуираним и систематским поклоном публикација славистичким центрима, библиотекама Срба у региону и дијаспори и културно-информативним центрима наше земље, Народна библиотека Србије помаже изучавање нашег језика, књижевности, историје и културе међу славистима широм света, и доприноси да наши сународници који живе ван матице остану у живој вези са својим језиком и писмом, својом домовином, њеном традицијом и културом.

Међународном разменом и пласманом публикација Народна библиотека Србије обавља својеврсну културну мисију и обезбеђује слободан проток информација и научних сазнања између наше земље и света.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

Бараћ, Драган. *Право о библиотекарству у Србији*. Београд: Народна библиотека Србије, 1994.

Бараћ, Драган. *Коментар Закона о библиотечкој делатности са прашећим пројектима*. Београд: Народна библиотека Србије, 1995.

Кићовић, Миrash. *Историја Народне библиотеке у Београду*. Београд: Народна библиотека Србије, 2016.

Стаматовић, Десанка. „Међународна сарадња Народне библиотеке Србије“. У *Споменица 1832–1982*, уредник Радмила Шуљагић, 213–230. Београд: Народна библиотека Србије, 1985.

IVANA NIKOLIĆ
The National Library of Serbia
ivana.nikolic@nb.rs

INTERNATIONAL COOPERATION
OF THE NATIONAL LIBRARY OF SERBIA THROUGH EXCHANGE PROGRAM
AND PUBLICATION SENDING TO FOREIGN LIBRARIES

Summary

The paper describes international cooperation of The National Library of Serbia in the area of exchange of publications and sending of publications to foreign libraries, Slavic centers, libraries of Serbian people in the region and diaspora, and to cultural and information centers of our country. It represents the very beginnings of the cooperation, initiated in the first years after The Second World War, and a more than several decades-long development of the cooperation to this day, along with the fruitful growth and an increasing number of partner libraries, various and increased library and information materials, and new numerous information services, always at disposal to foreign partners.

Nowadays, distributing the materials published in our country happens through three types of cooperation: through exchange of publications with more than 200 national and university libraries, and libraries of academic societies; through giving away the publications to approximately 80 Slavic centers where Serbian language, literature and culture are being taught, and through giving away the publications to 33 libraries of the Serbian people in the region and diaspora and two Serbian cultural centers abroad.

The National Library of Serbia performs two very important tasks for our national culture through this collaboration: with continued and planned sending of materials of Serbian publishing production it develops and enriches Serbian book collections in foreign libraries, thus representing our people's history, culture, arts and creativity; at the same time through exchange program with foreign libraries fulfills it fills in our funds with Serbian collections and with significant professional publications in the field of humanities published abroad.

This way the library fulfills a kind of a cultural mission and provides free fluctuation of information and scientific knowledge between our country and the world.

KEY WORDS | international exchange of publications, foreign libraries, Slavic centers, libraries of Serbian people in the region and diaspora, National Library of Serbia

ИВАНА НИКОЛИЧ
Национальная библиотека Сербии, Белград
ivana.nikolic@nb.rs

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО
НАЦИОНАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ СЕРБИИ
ЧЕРЕЗ ОБМЕН ПУБЛИКАЦИЯМИ РАЗМЕЩЕНИЯ ЗА РУБЕЖОМ БИБЛИОТЕКИ

СЖАТОСТЬ | Статья посвящена международному сотрудничеству Национальной библиотеки Сербии в рамках обмена и размещения публикаций в зарубежных библиотеках, Славянские центры, сербские библиотеки в регионе и диаспоре, также культурно-информационные центры нашей страны. Это представляет самое начало этого сотрудничества в первые годы после Второй мировой войны и его шестидесятилетнее развитие до в настоящее время, со многими расширениями для растущего числа библиотек сотрудничать, все более разнообразные и многочисленные библиотечные и информационные материалы, а также новые, многочисленные информационные услуги предоставляемые иностранными ассоциациями. На сегодняшний день размещение изданных в стране публикаций проходят три формы сотрудничества обмен публикациями более чем 200 национальных и университетских библиотек и Академия библиотечных наук, дар публикации около 80 славянских центров, где изучаются сербский язык, литература культура, а также подарочные издания для 33 сербских библиотек в регионе и диаспоре и два культурных центра Сербии за рубежом.

Благодаря этому сотрудничеству Национальная библиотека Сербии выполняет два для нашей национальной культуры, очень важных задач, постоянное и систематическое размещение публикаций из издательского производства Сербии также строит обогащает коллекции сербов в иностранных библиотеках и таким образом представляет историю, науку, культуру, искусство и творчество наших людей, и в то же время наполнение иностранными библиотеками его владения на сербском языке, значимые и профессиональные публикации и в этой области за рубежом. Опубликована таким образом, библиотека выполнит своего рода культурную миссию и обеспечивает свободный поток информации и научных знаний между нашими странами в мире.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | международный обмен публикациями, зарубежные библиотеки, Славянские центры, сербские библиотеки в крае и диаспоре, Национальная библиотека Сербии